

Волик Н. Ю.

*магістрантка факультету іноземної філології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: Кондакова Д. Ю.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри світової літератури та теорії літератури
факультету іноземної філології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

ВТІЛЕННЯ «ДУШІ» МО ЯНЯ У ЙОГО ТВОРЧОМУ СТИЛІ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ «ПРОЗОРА ЧЕРВОНА РЕДИСКА» ТА «ГЕНІЙ»)

Китайський письменник Гуань Мое (管谟业) – відомий як Мо Янь – лауреат Нобелівської премії з літератури 2012 року. На даний момент його творчості автор вирізняється з-поміж інших митців своїм унікальним індивідуальним стилем, який виник під впливом західного магічного реалізму Г. Г. Маркеса, Ф. Кафки, В. Фолкнера та має назву «галюцинаторний (галюциногенний) реалізм». Це своєрідна «субтечія» сюрреалізму, якій притаманне звернення до світу снів та реалістичний опис того, що там відбувається [2]. “...who with hallucinatory realism merges folk tales, history and the contemporary” – «той, хто поєднує галюциногенний реалізм із народними казками, історією та сучасністю» – такою була мотивація нагородження Мо Яня. Зараз можна сказати, що його роботи – це «суміш китайської культурної традиції, китайського менталітету та західної літературної думки» [4].

Очевидно, що становленню Мо Яня як письменника щось передувало, а щоб це зрозуміти, необхідно звернути увагу на його ранню творчість. Повість «Прозора червона редиска» («透明的红萝卜»), опублікована у 1985 році, зіграла ключову роль у формуванні особистості письменника. Саме тоді Мо Янь виробив свій фірмовий почерк і виявив талант знімати комунікативні перепони, що виникають на вербальному рівні, передаючи людські емоції, і перемикатися на мову жестів і міміки, роблячи її різноманітною, виразною, чуттєвою. Цей світ відчуттів не тільки допомагає зрозуміти внутрішній світ головного героя, але виявляється ключем до розуміння творчої особистості Мо Яня.

Рання повість «Прозора червона редиска», за власним зізнанням автора, – найкраще із того, що він написав. Зробивши головним героєм хлопчика-сироту, який майже нічого не говорить, Мо Янь показав, що мовчання – це не тільки літературний псевдонім (莫言 [mò yán] – «мовчати; не говорити»), що відображає людську сутність письменника, але й важливий стилістичний прийом, здатний зробити літературний текст ще більш образним. Мо Янь – один із небагатьох китайських письменників, яким вдалося завоювати справді всесвітнє визнання. Його твори «Червоний гаолян», «Великі груди, широкі сідниці», «Країна вина», «Втомився народжуватись та помирати» популярні серед читачів по всьому світу. Проте повість «Прозора червона редиска», що вважається одним із яскравих досягнень літератури «пошуку коренів», не так широко відома, хоч і є одним із ключових творів письменника.

Прозорість, витонченість, філігранність стилю; почуття героїв, що переливаються звуками, фарбами, смаками; об'ємність кожної деталі – все це вказує на співвіднесеність літературних експериментів Мо Яня із сюрреалізмом. Багато китайських письменників кінця минулого століття активно використовували напрацьовані сюрреалізмом постулати і критерії: алогічність, ірраціональність, превалювання фантастичного мотиву, автоматичне письмо, революція. Якщо ті чи інші прийоми сюрреалізму – зокрема, автоматичне письмо – можна спрощено назвати «творчістю із закритими очима», то повість Мо Яня «Прозора червона редиска» – це свого роду інваріант «творчості із закритим ротом», в мовчанці, що дозволяє максимально загострити інші способи сприйняття оточуючого світу. Такий стилістичний прийом в певному сенсі дозволяє говорити про радикалізацію сюрреалістичної техніки автоматичного письма.

В деяких епізодах повісті Мо Янь пише особливо таємниче, він нібито впадає в безмовне заціпеніння (особливо описуючи негативне), і це нагадує німе кіно або пантоміму. Навіть, коли Мо Янь «вмикає» звук, почуте здатне справити на читача візуальний ефект. Звук ніби доноситься здалеку, справляючи враження раптово «розсіяного серпанку». Гуань Моє любить відтворювати «голоси побаченого», які можна розглядати як коментар.

Вибір Мо Янем мовчання як головного стилістичного прийому в повісті є ефективним саме тому, що література діє через слово. Забрати у персонажа слово означає сконцентрувати увагу на відхиленні від норми. Репрезентація образу головного героя та його чуттєвого сприйняття світу в повісті демонструє різноманітність художніх форм, якими володіє Мо Янь. З допомогою німоти головного героя автор змістив акценти з вербальних на невербальні засоби зв'язку суб'єкта зі світом, посилив слухове та сенсорне сприйняття героєм оточуючого

світу. Мо Янь не став описувати ситуацію «культурної революції» такою, якою вона була, а тільки зазирнув у неї через внутрішній світ і особливе світосприйняття дитини. Письменник створив образ головного героя, наділеного сенсорним сприйняттям, що дозволило тонко і точно передати «світ відчуттів» не тільки самого автора, а й багатовимірність простору життя в будь-яку іншу епоху, незалежно від її конкретного соціально-політичного змісту. Це й дозволяє виділити повість як один із найбільш значущих творів у творчості Мо Яня.

Таким чином, автор протиставляє два світи – реальний, людський, жорстокий, та світ природи, уяви, чуттєвого досвіду. Епізоди, де Хейхай (黑孩 – «чорний» + «дитина» – через роботу хлопчик був у сажі) стає з природою єдиним цілим, різко перериваються криком чи лайливими репліками інших персонажів, ніби повертаючи читача до суворої реальності. Світ почуттів, емоцій, духовності змінюється світом матеріальним, грубим.

Повість «Прозора червона редиска» – ніби мелодія, що складається із звуків, які переходять один в один; ніби полотно художника, на яке нанесено безліч різнокольорових мазків; неповторний букет ароматів, незвичайне поєднання смаків. Всі ці прийоми допомагають Мо Яню вихопити Хейхая із реального світу і занурити у світ нематеріальний, якому чужі людська жорстокість, насилля, злоба. Таким чином Мо Янь створює іншу реальність, яка існує паралельно зі світом людей, реальність, куди можна потрапити тільки такій «надлюдині» («не-до-людині»?), як Хейхай, реальність, яка доступна не багатьом, але яка є істинною – на противагу тій, яку ми всі звикли бачити та вважати «реальністю».

Мо Янь про Хейхая: «Цей смуглявий хлопчина із його надлюдською здатністю переносити страждання і надлюдською чутливістю – душа всієї моєї літературної творчості. Потім я створив немало персонажів, проте ні один не близький моїй душі так, як він. Або ж, якщо висловитися по-іншому, серед усіх створених письменником героїв завжди є один провідний. Для мене таким є саме цей мовчазний хлопчина» [5].

Відголоски «провідного» персонажа можна також прослідкувати в оповіданні «Геній» («天才»), де такий же небалакучий хлопчик (мотив «мовчанки»), і згодом юнак, помічає те, чого не бачать інші, має багатий внутрішній світ та намагається наблизитися до світла крізь непроглядну темряву холодної реальності.

Одними з головних особливостей стилів даних творів є:

1. Реальні події, місцезнаходження, географічні об'єкти: село в Китаї, місто Таншань (唐山), Японія (日本), Хуанхе (黄河),

Гімалаї (喜马拉雅山), Вашингтон (华盛顿), землетруси 1556 та 1976 року; Гуаньдун (关东), Дачжай (大寨).

2. Детальний опис життя селян: робота на баштанних полях («...майже у кожній сім'ї був свій клаптик землі. Адже наша земля якраз хороша для вирощування кавунів»); «...стати вченим важче, ніж стати селянином, щоб стати селянином, потрібна лише багатирська сила, щоб проливати піт, але, закінчивши роботу, можна бігти до ріки, стрибати у воду і купатися, лежати на протязі під навісом для спочинку і спати...» пер. Є. Красикова [3]; робота на будівництві дамби («На площадке, где работали каменщики, раздавался стук молотков, их зубила вгрызались в камни, то и дело отбрасывая огненные искры. Каменщики трудились в поте лица...»; «Старый кузнец вытащил из печи раскалённое зубило, Хэйхай на его место положил затупившееся» пер. К. І. Количіхіна [5]).

3. Використання ченоїв (成语 – китайські сталі вирази): 南辕北辙 [nányuán běizhé] – робити все навпаки, досл. «повернути на південь, щоб їхати на північ»; 天上下刀子 [tiān shàng xià dāo zi] – незважаючи ні на що, «навіть, якщо небо розколеться», дослівно «навіть, якщо з неба падатимуть ножі» [1; 6].

Із проведеного дослідження можна зробити висновок, що Мо Янь створює роботи крізь призму своїх почуттів, де активно проявляється його прагнення зробити світ кращим та крокувати до світла. А його «мовчазний» стиль пробуджує людську чуттєвість, що спонукає помічати красу навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Волик Н. Мо Янь у пошуках нового стилю. *Функціонування мовних одиниць у художньому та масмедійному дискурсах*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. – 100 с, с. 11–13.

2. Кірносова Н. Сучасна китайська література: виміри реалізму. URL: <http://litakcent.com/2020/02/25/suchasna-kitayska-literatura-vimiri-realizmu/> (дата звернення: 10.10.2022).

3. Мо Янь. Геній / пер. Є. Красикова. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8119> (дата звернення: 05.10.2022).

4. Оюна. Мо Янь, Нобелевская премия по литературе 2012. Интервью с ученым-китаистом. URL: <https://oyunao.livejournal.com/1410.html> (дата звернення: 07.10.2022).

5. ПАПАПА Современная китайская проза. Пер. Митькина С. Й. URL: <https://coolib.com/b/463357-mo-yan-papapa-sovremennaya-kitayskaya-proza/read> (дата звернення: 05.10.2022).

6. 莫言 : 天才. URL: https://www.sohu.com/a/140081713_304069 (дата звернення: 05.10.2022).